

Әдәбиyyат:

1. Azərbaycan Respublikasının 2022—2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası. Bakı, 2022.

2. Тағыев А. Инноваси́я. I cild. Bakı, 2018.

3. Texnopark innovasiya əsaslı, elmtutumlu və rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın yaradılması vasitəsidir. URL: <https://www.azerbaijan-news.az/az/posts/detail/tehnopark-innovasiya-esasli-elmtutumlu-ve-reqabet-qabiliyyetli-iqtisadiyyatin-yaradilmasi-vasitesidir-89104>

4. Texnoparkların yaradılması ilə Azərbaycanda sənayeləşmənin yeni mərhələsi başlayıb. URL: https://www.yeniazerbaycan.az/Siyaset_e17482_az.html

5. Sənaye parkları. URL: <https://economy.gov.az/az/page/senaye-zonalari/senaye-parklari>

6. Sənaye zonaları biznes üçün əlverişli məkanlardır? URL: <https://modern.az/iqtisadiyyat/493586/senaye-zonalari-biznes-uchun-elverishli-mekanlardir-arashdirma/>

МАТЕРИАЛДЫҚ ӨНДІРІС САЛАСЫНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кузенбаева Э.Р., э.ғ.м.

Л.Б. Гончаров атындағы Қазақ автомобиль-жол институты

Нарықтық қатынастары дамыған кез келген мемлекеттің ұлттық экономикасының негізін жекелеген азаматтар немесе әртүрлі ұйымдық-құқықтық нысандағы кәсіпорындар жүзеге асыратын кәсіпкерлік құрайды.

Кәсіпкерлікті дамытудың маңыздылығы келесі факторлармен анықталады:

1) дамыған нарықтық қатынастар жағдайында шаруашылық жүргізуші субъектілердің ұтқырлығын қамтамасыз етеді, терең өндірістік мамандандыру мен кооперацияны қалыптастырады, онсыз халық шаруашылығының жоғары тиімділігі мүмкін емес;

2) дамыған және теңдестірілген нарықты құруға ықпал ететін өндірістік және тұтынушылық салаларда құрылған тауашаларды тез толтырады;

3) шығармашылық бастаманы, барлық тартылған ресурстарды ұқыпты пайдалануды және салынған капиталды тез қайтаруды мақсат етеді;

4) нарықтық экономиканың тиімді дамуының негізі болып табылатын дамыған бәсекеге қабілетті сфераны жасайды және қолдайды.

Кәсіпкерлік пайда алу мақсатында тауар өндірісін ұйымдастыру процесі ретінде, сонымен бірге осы процесті басқару функциясының өзіндік тарихы мен динамикасы бар.

Кәсіпкерлік (кәсіпкерлік қызмет) – азаматтардың пайда немесе жеке табыс алуға бағытталған, өз атынан, өз тәуекелімен және мүліктік жауапкершілікпен жүзеге асырылатын бастамашылық қызметі.

Кез келген кәсіпкерлік қызметтің нәтижесі – алға қойған мақсаттарға жету.

Кәсіпкерліктің негізгі мақсаттары:

1) белгілі бір объектіге салынған капиталдан және басқа да экономикалық ресурстардан пайда (кіріс) алу;

2) қандай да бір мақсатты нарықтағы белгілі бір қажеттілікке қоғамның сұранысын қанағаттандыру.

Кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру сыртқы ортаның әртүрлі элементтерімен және белсенді күштерімен өзара әрекеттесусіз мүмкін емес. Көп жағдайда шаруашылық жүргізуші субъектілердің қатарына кіретіндер:

1) кәсіпкерлік қызметті ұйымдастыру және жүзеге асыру субъектісі ретінде кәсіпкердің өзі (оның кәсіпорны);

2) тұтынушы кәсіпкердің негізгі контрагент ретінде;

3) кәсіпкерлік қызметтің түпкілікті нәтижелеріне әсер ете алатын әртүрлі ұйымдар мен мекемелер ұсынған мемлекет;

4) қызметкер (кәсіпкер бөлек жұмыс істемесе);

5) іскерлік серіктестер (әдетте ресурстарды жеткізушілер, кооператорлар және делдалдар).

Мұндағы негізгі критерий салалық тиістілік емес, қызметтің мазмұны болып табылады. Нарықтық экономикасы дамыған елдерде бизнесмендердің бұл топтарының арақатынасы шамамен 20:40:40 құрайды және олардың негізгі бөлігі (70%-дан астамы) техникалық, ақпараттық және басқа қызметтерді көрсетумен байланысты. Нарығы дамымаған, инфляция деңгейі жоғары қазіргі Қазақстан мемлекетінде кәсіпкерлердің 70 пайызы тауарды қайта сатумен және қаржылық делдалдық операциялармен айналысады.

Экономикалық жетістікке және өнеркәсіп өндірісінің жоғары өсу қарқынына қол жеткізуде кәсіпкерлікті дамыту таптырмас рөл атқарады. Ол экономиканың инновациялық, өндірістік сипатының негізі болып табылады. Шаруашылық субъектілерінің бастамасы мен креативтілігін көрсету мүмкіндігі неғұрлым көп болса, соғұрлым әлеуетті және нақты даму нәтижелері арасындағы алшақтық азаяды.

Кәсіпкерлік үйлестіру, нарық және бәсеке арқылы даму стратегияларын әзірлеу, шаруашылық жүргізуші субъектілер арасындағы байланыс механизмдерін жасайды. Сонымен, кәсіпкерлік шаруашылық субъектісі және экономикалық мінез-құлықтың ерекше шығармашылық түрі ретінде экономикалық табысқа жетудің барлық факторларының ажырамас қасиеті болып табылады.

Сонымен қатар, өндірістің жұмыс істеу процесінде делдалдық немесе басқа да кәсіпкерлік қызмет сияқты келесі мақсаттарға ие:

– әзірлемелерді жүзеге асыруға, жаңа нарықтарды бағындыруға, өндірісті дамытуға қаражат жинақтау;

– өз кәсіпорны немесе белгілі бір аумақтағы әлеуметтік мәселелерді шешу;

– кәсіпорын өніміне сұранысты құру және реттеу және т.б.

Қорыта айтқанда, қойылған мақсаттарға жету кәсіпорынның ағымдағы немесе болашақтағы саясаты шеңберінде кәсіпкерлік қызметтің нақты мәселелерін шешуге негізделген. Сонымен бірге саясат кәсіпкерлік қызметтің бағыттары мен әдістерін, кәсіпкерлік ортаның ағымдағы немесе өзгермелі жағдайында кәсіпорынның мінез-құлқын анықтайды.